

25. 263/1

Խ Ս Հ Մ — Ֆ Ճ Կ

ՊԵՏԱՇԽԽՆԱՅԴՐԱՄԱՐԿՂՆԵՐԻ ՅԵՎ ՊԵՏՎԱՐԿԻ ԳԼԽԱՎՈՐ
Վ Ա Ր Զ Ո Ւ Թ Յ Ո Ւ Ն

ОБЯЗАТЕЛЬНЫЙ

ЭКЗЕМПЛЯР

332.2

7-96

www

Հ Ո Ւ Շ Ա Տ Ե Տ Ր

ԽՆԱՅՈՂԱԿԱՆ ԴՐԱՄԱՐԿՂՆԵՐԻ ՄԱՍԻՆ
ԶԵԿՈՒՑՈՒՄՆԵՐ ՅԵՎ ԶՐՈՒՅՑՆԵՐ
ԱՆՑԿԱՑՆԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

332.2

7-96

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹՅՈՒՆ ՊԵՏԱՇԽԽՆԱՅԴՐԱՄԱՐԿՂՆԵՐԻ ՅԵՎ
ՊԵՏՎԱՐԿԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԽՍՀ ՎԱՐԶՈՒԹՅԱՆ

Յ Ե Ր Ե Վ Ա Ն

1940

Այս հուշատետրի խնդիրն է— խնայողական դրամարկղներին աշխատողներին, ինչպես և հանրորդակտիվիստներին նյութ տալը խնայողական դրամարկղներին մասին աշխատավորութան ժողովներում զեկուցումներ և զրույցներ կազմակերպելու համար:

Ընդամին հարկավոր է ինակտի առնել, վոր հուշատետրը չի կարող զեկուցումների կամ զրույցների սխեմա ծառայել: Նրա մեջ տեղավորված տվյալները զեկուցողների կողմից կարող են ողտաղործվել լրիվ կամ մասնակի, յեղներով ինչպես այն ժամանակից, վորի համար նախատեսված է զեկուցումը, կամ զրույցը, նույնպես և ունկնդիրներէ կազմից ու այլ պայմաններից:

ՊԵՏԱՇԽՆՆԱՅԻՐԱՄԱՐԿՂՆԵՐԻ ՅԵՎ ՊԵՏ-
ՎԱՐԿԻ ԳԼԽԱՎՈՐ ՎԱՐՉՈՒԹՅՈՒՆ

3026
40

1. ՍՈՑԻԱԼԻԶՄԻ ՀԱՂԹԱՆԱԿԸ ԽՍՀՄ-ՈՒՄ

ԽՍՀՄ-ում մարդկութան պատմութան մեջ առաջին անգամն է իրականացվել հիմնականում կոմունիզմի առաջին ֆազը— սոցիալիզմը: Սոցիալիզմի հաղթանակը վեր քաշեց մեր յերկիրը ահադին բարձրության:

Մինչ հեղափոխական Ռուսաստանը, չնայած բրնակչության ահադին քանակության, հսկայական տարածության ու բնական անչափ հարստությունների, տնտեսական ու տեխնիկական տեսակետից չափազանց հետամնաց յերկիր էր: 1913 թվին, մինչ հեղափոխական Ռուսաստանի ժողովրդական տնտեսության ստավեյրազույն վերելքի մոմենտին, Լենինը նշեց, վոր Ռուսաստանը մնում է անասելի, չտեսնըված հետամնաց յերկիր, աղքատ, կիսավայրենի, սարքայիրված ժամանակակից արտադրության միջոցներով չորս անգամ վատ Սնդլիայից, հինգ անգամ վատ Գերմանիայից, տաս անգամ վատ Ամերիկայից: Յարական Ռուսաստանի արտադրանքը համաչխարհային արդյունաբերության արտադրանքի ընդհանուր ծավալի չնչին մասն էր կազմում՝ ընդամենը 2,6 տոկոս: Այդ ցուցանիշով Ռուսաստանը բռնում էր աչխարհում հինդերորդ տեղը, ընդվորում անչեղբրեն շարունակում էր հետ մնալ առաջավոր կապիտալիստական յերկրներից:

Միայն Հոկտեմբերյան մեծ հեղափոխությունն էր, վորը վոչնչացնելով շահագործումը մարդու կողմից մարդուն և արձակելով յերկրի արտադրողական ուժերը, բաց արեց Ռուսաստանի դարավոր հետամնացությունը վերացնելու ուղին:

Անցան ընդամենը միայն յերկու տասնամյակներ

և մեր յերկիրը դարձավ հողը, առաջավոր պետութ-
յուն: Փայլուն կերպով կատարելով Ստալինյան ա-
ռաջին յերկու հնգամյակները, մենք արտադրութ-
յան տեխնիկայի և արդյունաբերութ-յան ու գյուղատնտե-
սութ-յան տեմպերի աճման բնագավառում անցանք
գլխավոր կապիտալիստական յերկրներից: Ենտրհիվ
տնտեսութ-յան սոցիալիստական սխտեմի վիթխարի
առավելութ-յուններին կապիտալիստականի հանդեպ,
մենք ձեռք բերինք ժողովրդական տնտեսութ-յան
զարգացման այնպիսի տեմպեր, վորոնք անհնարին են
վորեպես մի այլ յերկրում:

ԽՍՀՄ արդյունաբերական արտադրանքը 1938 թ.
մինչ պատերազմյան ամենաբարձր մակարդակի հա-
մեմատութ-յամբ, վորին հասել եր կապիտալիստական
Ռուսաստանը 1913 թվին, ավելացավ 9 անգամ:

Մինչդեռ գլխավոր կապիտալիստական յերկրների
արդյունաբերութ-յունը վերջին քառորդ դարում քարշ
ե գալիս մինչ պատերազմյան մակարդակի շուրջը,
գերազանցելով նրան ներկայումս վոչ ավել, քան
20-30 տոկոսով: Զարգացման բարձր տեմպերի հիման
վրա ԽՍՀՄ արդյունաբերութ-յան արտադրանքի ծա-
վառով անցավ Անդլիայից, Գերմանիայից և Ճրան-
սիայից ու բռնեց առաջին տեղը Յեվրոպայում և
յերկրորդ տեղն աշխարհում: ԽՍՀՄ բաժինը համաշ-
խարհային արդյունաբերութ-յան արտադրանքի ընդ-
հանուր ծավալում բարձրացավ մինչև 13,7 տոկոսի:

ԽՍՀՄ արդյունաբերութ-յունը, ի տարբերութ-յուն
կապիտալիստական յերկրների արդյունաբերութ-յան,
չի ծանրաբեռնված հնացած, մաշված տեխնիկայով:
Մեր ձեռնարկութ-յունները հազեցված են նորագույն,
կատարելագործված սարքավորումով: Խորհրդային
մեքենայինարարութ-յունը, վորը 1913 թ. համեմա-
տութ-յամբ աճել է ավելի քան 30 անգամ, հաջողու-
թ-յամբ է լուծում ժողովրդական տնտեսութ-յան բոլոր
ձյուղերի տեխնիկայես զինելու խնդիրները:

Վիթխարի վերելքի յե հասել սոցիալիստական
գյուղատնտեսութ-յունը: Յանքերի տարածութ-յուննե-
րը ԽՍՀՄ-ում մինչ պատերազմյան մակարդակի հա-
մեմատութ-յամբ ավելացել է ավելի քան 30 տոկոսով:
Զգալիորեն աճել է գյուղատնտեսութ-յան համախառն
արտադրանքը: Յանքերի տարածութ-յուններով, ինչ-
պես և այնպիսի մշակութ-յունների հավաքումով, վորպի-
սին ցորենն է, հաճարը, վարսակը, վուշը, շաքար-
քաղուկը և այլն, ԽՍՀՄ ներկայումս ամբողջ աշխար-
հում բռնում է առաջին տեղը: Մեր հողագործու-
թ-յունը հանդիսանում է առավելապես մեքենայաց-
ված: Մոտ հինգ հարյուր հազար տրակտորներ ավե-
լի քան 9 միլիոն ձիու ընդհանուր ուժ ունեցող կա-
րողութ-յամբ աշխատում են կոլխոզային և սովխոզա-
յին դաշտերում: Ավելի քան 150 հազար կոմբայններ
հավաքում են լիառատ բերքը:

Արդյունաբերութ-յան և գյուղատնտեսութ-յան ան-
չեղ աճը չեր կարող չբերել և իրոք բերեց խորհրդա-
յին ժողովուրդների նյութական գրութ-յան նշանակա-
լից յավացմանը և կուլտուրայի աճմանը: ԽՍՀՄ-ում
վերջնականապես վոչնչացված է գործազրկութ-յունն
ու աղքատութ-յունը:

Բանվորների և ծառայողների քանակը մեր յերկրում
անընդհատ ավելանում է, գերազանցելով արդեն իսկ
28 միլիոն մարդուց: Սրադորեն աճում են քաշատա-
վորութ-յան վաստակները: Միայն յերկրորդ, հնգամ-
յակի տարիներում բանվորների և ծառայողների ի-
րական աշխատավարձն աճեց ավելի քան կրկնակի:
Կուլտնտեսականների մեջ աշխորերով բաշխվող դրա-
մական յեկամուտները այդ տարիներում ավելացան
4,3 անգամ:

Ժողովրդական մասսաների բարեկեցութ-յան ա-
ճումը ընթանում է կուլտուրայի հսկայական աճման
հետ միասին: Մեր յերկրում մտցված է ընդհանուր
պարտադիր ուսուցում: Մոտ 30 միլիոն աշակերտու-

Թյուն սովորում են տարրական և միջնակարգ դպրոցում: Ուսուցման բոլոր տեսակներով ընդգրկված են 47 միլիոն մարդուց ավելի, այսինքն յերկրի ամբողջ բնակչության 1/4-ից ավելին:

Ստալինյան հնգամյակների տարիներում անչափորեն ուժեղացավ խորհրդային պետության պաշտպանության հզորությունը: ԽՍՀՄ-ը սոցիալիզմի անառիկ ամբողջն է:

Սոցիալիզմի հաղթանակը ԽՍՀՄ-ում ինքնահոսի կարգով չեկավ: Հարկավոր եր ջարդել թշնամիներին համառ դիմադրությունը, վորոնք ամեն միջոցներով վործում էին կանգնեցնել սոցիալիզմի հաղթական ընթացքը: Կոմունիստական կուսակցության ղեկավարությունում, վորին գլխավորում է սիրելի առաջնորդ ընկեր Ստալինը, խորհրդային ժողովուրդը հաղթանակի ճանապարհին քիչ զգվարություններ չհաղթահարեց:

Նրա համար, վորպեսզի ստեղծել սոցիալիզմի հզոր ինդուստրիա, առաջնակարգ սոցիալիստական դյուրանտեսություն, լիկվիդացիայի յենթարկել ցարիզմից ժառանգությունն ստացած տեխնիկական և տնտեսական հետամնացությունը, ապահովել աշխատավորության համար ունեվոր և կուլտուրական կյանքի պայմաններ, խորհրդային պետությունը ծախսեց հազարն գումարներ: Ստալինյան առաջին յերկու հնգամյակների տարիներում կապիտալ ներդրումները ժողովրդական տնտեսություն մեջ կազմեցին 166 միլիարդ ուրբի: Պետական և տեղական բյուջեների ծավալն այդ շրջանում կազմեց 443 միլիարդ ուրբի:

Սոցիալիստական շինարարության զգվարություններից մեկն էլ այն էր, վոր նույնիսկ այն ժամանակ, յերբ մեր յերկիրը ղեռես հարուստ չէր, մեզ վիճակվեց բացառապես կառուցել մեր սեփական միջոցներով:

Վոչ մի կապիտալիստական յերկիր չի զարգացել առանց այս կամ այն ձեվով դրսից միջոցներ ներդրավելու, իսկ ԽՍՀՄ-ը հաջողությամբ հաղթահարեց այդ զգվարությունը. մենք դառնք անհրաժեշտ միջոցներ յերկրի ներսում: Արդյունաբերության, տրանսպորտի, առեվտրի ու սոցիալիստական տնտեսության մյուս ճյուղերի կուտակումները — ահա մեր յերկրի սոցիալիզմի շինարարության Փինանսավորման հիմնական աղբյուրը:

Լենինը դրել է՝

«Յուրաքանչյուր հասարակակարգ առաջ է գալիս միայն վորոչ դասակարգի Փինանսական ոժանդակությունը»:

ԽՍՀՄ-ում սոցիալիստական կարգին Փինանսապես ոժանդակելու մյուս ձեվերի մեջ յտշոր տեղ են գրավում պետական փոխառություններն ու ինայողական դրամարկղները: Խորհրդային ինայողական դրամարկղներում ու պետական փոխառություններում գետեղված աշխատավորության դրամական միջոցները նպաստեցին սոցիալիստական շինարարության տեմպերի արագացմանը:

Սոցիալիզմի հաղթանակի հետեվանքով ԽՍՀՄ թեվակոխեց զարգացման նոր շրջան, անդասակարգ սոցիալիստական հասարակություն կառուցման արվարտման և սոցիալիզմից կոմունիզմին աստիճանաբար անցնելու շրջանը: Վորպեսզի իրականացնել անցումը կոմունիզմին, հարկավոր էր ձեռք բերել լրիվ, իրապես կոմունիստական առատություն, վորը կապահովի աշխատավորության բազմակողմանի պահանջների բավարարումը: Ահա թե ինչու կուսակցությունը ներկայումս առաջադրեց, վորպես հիմնական խնդիր՝ հասնել և անցնել տնտեսական տեսակետից առավել զարգացած կապիտալիստական յերկրներից, այսինքն, բնակչության յուրաքանչյուր շնչին արտա-

գրքովոց արդյունաբերական արտադրանքի չափի տե-
տակետից :

Այդ հիշալի վիթխարի խնդիրները կատարման
պայժմաներից մեկը հանդիսանում է «մեր սոցիալիս-
տական արդյունաբերութունն ամեն կերպ ընդլայ-
նեցնելու համար լուրջ կապիտալ ներդրումները դի-
մելու պատրաստակամութունը» (ՄՏԱԼԻՆ) :

ՀամԿ(բ)Կ 18-րդ համագումարի կողմից հաս-
տատված ԽՍՀՄ Ժողովրդական տնտեսութան զար-
գացման յերրորդ հնգամյա պլանը խոշոր քայլ է
հանդիսանում ընկեր Ստալինի կողմից դրված խնդրի
իրականացման դործում, այն է մոտակա 10-15 տա-
րիները ընթացքում տնտեսապես հասնել ու անցնել
գլխավոր կապիտալիստական յերկրներին : Կապիտալ
ներդրումների չափը յերրորդ հնգամյակում, վորը
սահմանված է 192 միլիարդ ռուբլի, ավելացվել է
յերկրորդ հնգամյակի դիմաց 65 տոկոսով :

Կապիտալ ներդրումների ավելացումը, վորպես
ԽՍՀՄ հիմնական տնտեսական խնդրի իրականացման
ամենակարևոր պայման, պահանջում է մեր յերկրում
յեղած բոլոր միջոցների մոբիլիզացիա, վորպեսզի
անխափան ֆինանսավորել մեծ աշխատանքների պլա-
նը :

Այդ խնդրի հաջող լուծման համար, բացի սո-
ցիալիստական ձեռնարկութունների կուտակումնե-
րից, պետք է լիակատար չափով ողտադործել նաև
իրենց աշխատավորութան ազատ միջոցները : Այդ
կապակցութամբ բնակչութան ժամանակավոր աղատ
միջոցների ներգրավումը Ժողովրդական տնտեսութան
զարգացման կարիքների համար Ստալինյան յերրորդ
հնգամյակում խոշոր կարեւորութուն է ստանում :

2. ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԽՆԱՅՈՂՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԱՃՈՒՄԸ

Սոցիալիստական կարգի վիթխարի առաջելու-
թունը կայանում է նրանում, վոր ունեւոր և կուլ-
տուրական կյանքի համար հնարավորութուններ տրը-
ված են բոլոր քաղաքացիներին : Մեր յերկրում աշ-
խատանքով ստեղծված նյութական արժեքները չեն
ծառայում բնակչութան չնչին փոքրամասնութան
համար վորպես շահույթի աղբյուր, այլ նրանք գնում
են ամբողջ Ժողովրդի բարեկեցութան համար : Ան-
ընդհատ աճող Ժողովրդական յեկամուտը ԽՍՀՄ-ում
ամբողջապես պատկանում է աշխատավորութանը :
Դրանով է բացատրվում Խորհրդային Միության
բնակչութան ամենալայն մասսաների բարեկեցու-
թյան անչեղ վերելքը :

Մեր յերկրի աշխատավորութան նյութական
զրության բարելավումն առաջին հերթին արտահայտ-
վում է անդրի մթերքների սպառման քանակութան ա-
վելացման մեջ : Յերկրորդ հնգամյակի տարիներում
կովի յուղի սպառումը բանվորների և ծառայողների
կողմից մեղ մոտ ավելացավ համարյա 2,5 անգամ,
խոզինը — 3,5 անգամ, ցորենի հացինը՝ մոտ 3 ան-
գամ, մրգերի և պտուղներինը — համարյա 4 անգամ :
Սպառման աճման մեջ կոլտնտեսական գյուղը հետ
չի մնում քաղաքից : Շաքարի չնչային սպառումը
գյուղում յերկրորդ հնգամյակում աճեց համարյա
6,5 անգամ, հրուշակեղինը՝ ավելի քան 3 անգամ,
ճարպինը — ավելի քան 2 անգամ և այլն :

Ժողովրդական բարեկեցության բարձրացումը ա-
ռաջ է բերում վոչ միայն անդրի լավացում : Բնակչու-
թյան սպառումների ըստ ամենայնի ընդլայնումը բե-

րում ե նաև նրան, վոյժբացի սննդի բարելավումից, բացի առորչա կարիքների բավարարումից, աշխատավորութեան անհատական բյուջեներում անընդհատ ավելանում են ազատ միջոցները, վորոնք նախատեսնվում են կուլտուր-կենցաղային դործածութեան ավելի արթեքավոր առարկաներ ձեռք բերելու համար, հերթական արձակուրդը լավագույն կերպով ոգտագործելու համար և այլն:

Դրա հիման վրա առաջ ե գալիս ավանդների հսկայական աճ խորհրդային խնայողական դրամարկըններում: Հանրագումարի բերելով յերկրորդ հընդամյակի արդյունքները, ընկ. Մոլոտովը Համկ(բ)Կ 18-րդ համագումարում ասաց.

«Բնակչութեան բարեկեցութեան բարձրացման ցուցանիշներից մեկը կարող ե ծառայել այնպիսի մի փաստ, ինչպիսին ե ավանդների աճը խնայողամարկըններում՝ 1 միլիարդից մինչև 4,5 միլիարդ ուորլե»:

1938 թվին, ավանդներն ավելացան 1937 թ. համեմատութեամբ ավելի քան 1,5 միլիարդ ուորլով: Խնայողական դրամարկընների ավանդատուների քանակը 1930 թ. սկզբին հասավ 16 միլիոնի*): Ավանդատուների քանակն ու ավանդների դումարը շարունակում են աճել:

Կապիտալիստական յերկրներում միայն բնակչութեան սահմանափակ մասը կարող ե ունենալ խնայողութեաններ: Բուրժուական մի քանի պետութեաններում աշխատավորութեան առանձին կատեգորիաների համար սահմանված ե հարկադիր խնայողութեանների սխտեմ: Սակայն նույնիսկ այնտեղ, վորտեղ աշխատավորութեան մոտ կան կամուկին կուտակված մանր խնայողութեաններ, ըստ եյուլթեան նրանք դարձյալ ստիպողական ընտելթ են կրում: Աշխատավորութեան ավանդները կապիտալիստական դրամարկըններում ամենեվին չեն հանդիսանում նյութական առատութեան հատկանիշ: Նրանք խիստ խնայողութեան արդյունք են, նրանք հետեանք են ամենամանհրաժեշտ պահանջների բավարարման գործում արված դաժան սահմանափակման, վորոնք թելադրվում են դեպի ապագան ունենալիք անվտանգութեամբ, անխուսափելի «սեվ ուրվա» առաջ կանդնելու ճնշող վախով:

Աշխատավորութեան ավանդները կապիտալիստական յերկրներում ամենամարկըններում հանդիսանում են յուրահատուկ ապահովագրման ֆոնդ՝ կազմված ի հաշիվ սպառման կրճատման և նախատեսնված են ապահովելու համար իրեն թեկուզ ամենահամեատ խնայողութեաններով դործագրկութեան, հիվանդութեան, ծերութեան դեպքերում:

Խորհրդային Միութեան մեջ վերջնականապես վոչնչացված ե դործագրկութեանը: Ստալինայան Սահմանադրութեանը յերաշխափորում ե յուրաքանչյուր քաղաքացուն աշխատանքի իրավունք: ԽՍՀՄ աշխատավորները պետութեան կողմից ապահովվում են նույնպես աշխատունակութեանը ժամանակավորապես կամ մշտապես կորցնելու դեպքում: Սոցիալիզմի հաղթանակը մեր յեկրում, վորը ամրացված ե ԽՍՀՄ հիմնական ուրենքում, ընդամիշտ լիկվիդացիայի յենթարկեց «սեվ ուրվա» սպառնալիքը խորհրդային քաղաքացիների համար:

Խնայողութեաններն ստեղծման կարելիորադույն շարժառիթը խորհուրդների յերկրում աշխատավորութեան ձգտումն ե ել ավելի ունեվոր, ել ավելի կուլտուրական կյանք ստեղծելու համար: Այդ ձգտումը լայնացնում ե պահանջները, բարձրացնում ե բնակչությանը:

*) Առ 21/1 40 թ. ավանդատուների քանակը հասնում ե 16.800 հազարի, իսկ ավանդի մնացորդը՝ 7051,7 միլիոն ուորլու. (Մանոթ. խմբ.):

չության պահանջները¹ և դրդում ե ստեղծել խնայողութուններ հարաճուն աճող կարիքներն ու պահանջները բավարարելու համար: Հետեւաբար աշխատավորության նյութական և կուլտուրական կյանքի մակարդակի բարձրացմամբ անչեղորեն կաճեն և խլանայողութունները, վտրոնք մեղ մոտ՝ ԽՍՀՄ-ում ժողովրդական բարեկեցության հատկանիշն են հանդիսանում:

Խորհրդային քաղաքացիները խնայողութուններն առավելապես նպատակային բնույթ ունեն. նրանք նախորդչիված են այս կամ այն կուլտուր-կենցաղային պահանջները բավարարելու համար: Խնայողական սխտեմը կոչված է բնակչության խնայողութունները պահելու համար: Նա ոժանդակում է պահելու խնայողութունները այն նպատակի համար, ինչի համար վոր նրանք նախատեսում են:

Բացի այդ, խնայողական դրամարկղը նպաստում է դրամ կուտակելու այնպիսի ծախսումների համար, վորոնք առորջա բնույթ չեն կրում և կարող են կատարվել միայն աստիճանական կուտակումների հետեւանքով: Դրանում արտահայտվում է խնայողական դրամարկղների կազմակերպիչ ազդեցութունը աշխատավորության անհատական բյուջեյի վրա:

Բնակչության խնայողութուններն ի պահ ընդունելով, խնայողական դրամարկղները տեղավորում են այն պետական հատուկ փոխառության մեջ և այդ հանապարհով բյուջեյի միջոցով ուղղում են նրանք սոցիալիստական շինարարության ֆինանսավորմանը: Խնայողական դրամարկղներում դրամները պահող խորհրդային քաղաքացիներն այդպիսով նպաստում են սոցիալիստական հայրենիքի ֆինանսական հզորության ամրացմանը:

3. ՀԻՄՆԱԿԱՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ ԽՆԱՅՈՂԱԿԱՆ ԴՐԱՄԱՐԿՂՆԵՐԻ ՄԱՍԻՆ

1939 թ. սկզբին Խորհրդային Միության տերիտորիայում հաշվվում էր 26 հազար խնայողական դրամարկղներ^{*}): Ամեն մի քաղաքում, գյուղերի մեծամասնութունում կան խնայողական դրամարկղներ: Վերջին ժամանակներս խնայողական դրամարկղների ցանցը լայնացվում է հատկապես գյուղական վայրերում, վորն էլ ավելի կմոտեցնի նրան՝ բնակչությանը:

Խնայողական դրամարկղը ի պահ մուծած դրամները կոչվում են ավանդներ: Դրամն առաջին անգամ մուծելիս խնայողական դրամարկղը տալիս է խնայողական գրքույկ, նրա մեջ հետագայում գրանցելով հաջորդ մուծումներն ու վճարումները: Այդ անձնավորութունը, վորի անունով է տրված խնայողական գրքույկը, կոչվում է ավանդատու:

Խնայողական դրամարկղում դրամներ պահելը շահավետ է ինչպես իրենց, ավանդատուներին, այնպես էլ ամբողջ խորհրդային պետությանը: Դրանից յեղնելով, պետութունը, խնայողական դրամարկղներում առավելապես ավանդներ ներգրավելու նպատակով, ավանդատուներին մի շարք առավելութուններ է տալիս:

Խնայողական դրամարկղը մուծած դրամները լիակատար անվճարութունը, ավանդատուներին յե-

^{*}) Աս 1/ 1940 թ. տվյալներով խնայողական դրամարկղների քանակը հասնում է 37.120-ի. (Մանոթ, խմբ.):

բաշխավորում է ԽՍՀ Միութան կառավարութիւնը: Բոլոր պարագաներում (հրդեհի, խնայողական դրամարկղը կողոպտելու դեպքում և այլն) ավանդատուները լրիվ չափով պահպանում են իրենց իրավունքներն ավանդների վրա:

Խնայողական գրքույկի կորուստը նույնպես չի զրկում ավանդատույին իրեն ավանդը ստանալու իրավունքից: Նա միայն պիտի ժամանակին այդ մասին հայտնի խնայողական դրամարկղին. կորցրածի կամ գողացվածի փոխարեն նրան տրվում է նոր խնայողական գրքույկ:

Խնայողական դրամարկղում դրամներ պահելը— խնայողութիւնները պահելու ամենաապահով միջոցն է:

Խնայողական դրամարկղները պահպանում են ավանդների գաղտնիքը: Այդ նշանակում է, վոր վոչ մի տեղեկանք ավանդատուների և նրանց ավանդները մասին դրամարկղը չի տալիս: Բացառութիւն թույլատրվում է միայն քննչական և դատական մարմինների համար, նրանց գրավոր պահանջներով՝ կապված միայն քրեյական գործերի հետ, խնայողական դրամարկղները պարտավոր են տեղեկութիւններ հայտնել ավանդատուների ու նրանց ավանդների մասին (քաղաքացիական գործերով այդ տեղեկանքները չեն հաղորդվում):

Ավանդատուների և նրանց ավանդների մասին տեղեկութիւններ հրապարակելու համար խնայողական դրամարկղների աշխատակիցները քրեյական պատասխանատվութիւն են յենթարկվում: Ավանդները խնայողական դրամարկղներում անձեռնմխելի յեն: Նրանք առանց ավանդատույի համաձայնութիւն չեն կարող գործադրվել նրա վորեւի մի պարտավորութիւն մարման համար:

Ավանդների վրա նույնպես չի կարող կարանք դրվել ավանդատույի հանդէպ հարուցված քաղաքացիական դեպքերի կապակցութեամբ: Միայն այն դեպքում, յերբ ավանդատուի հանդէպ քրեյական գործ է հարուցված, քննչական ու դատական մարմինների պահանջով թույլատրվում է նրա ավանդի վրա կանք դնել:

Բռնագանձումն ավանդի վրա գործադրվում է միայն քրեյական գործով հանված դատավճոխի հիման վրա:

Խնայողական դրամարկղների ավանդատուներն ավանդներով յեկամուտ են ստանում տարեկան 3 տոկոսի չափով: Տոկոսներն ավանդի գումարին բարդվում են յուրաքանչյուր տարվա վերջին: Ամբողջ ավանդն ստանալիս, ավանդատույին վճարվում են նույնպես հասանելիք տոկոսները:

Ավանդատուներին բարդված կամ վճարված տոկոսների ընդհանուր գումարը յերբորդ հնգամյակի տարիներում կաղմել է մոտ 600 միլիոն ուրբլի: 1938 թիւն ավանդատուներն ավանդով տոկոսներ են ստացել ավելի քան 150 միլիոն ուրբլի*):

1939 թ. յեկամտարեթիւնը ավանդներով ել ավելի յե աճում ժամկետային ավանդներ մտցնելու կապակցութեամբ: Այդ ավանդներով, այսինքն վոչ պակաս քան վեց ամսվա ժամկետով մուծած ավանդներով, խնայողական դրամարկղները յեկամուտ են վճարում տարեկան վոչ թե 3, այլ 5 տոկոսի հաշվով: Իր խնայողութիւնները ժամկետային ավանդ մուծող ավանդատու և կարող է հետ ստանալ միլիոն վեցամսյա ժամկետի յրանայր:

Այդ դեպքում նա անցած ժամանակվա համար ստանալու յե յեկամուտ միայն 3 տոկոսի հաշվով, յինչպես սովորական ավանդով:

*) 1939 թ. ավանդատուներն ավանդով տոկոսներ են ստացել ավելի քան 190 միլիոն ուրբլի (Մանութ. խմբ.):

Ժամկետային ավանդ մուծողների վրա տարած-
վում են բոլոր այն արտոնություններն ու առավե-
լությունները, ինչ վոր սահմանված են խնայողական
դրամարկղների ավանդատուների համար:

Ավանդները խնայողական դրամարկղները մուծ-
վում են լրիվ կամավորության հիման վրա: Խնայո-
ղական դրամարկղի ավանդատուներ կարող են լինել
բոլոր քաղաքացիները:

Ամեն մի քաղաքացի միաժամանակ կարող է մի
քանի խնայողական դրամարկղների ավանդատու դառ-
նալ կամ մուծել դրամը միեւնուեւն դրամարկղում մի
քանի խնայողական դրքույկներում: Ավանդը թույլա-
տրվում է մուծել ինչպես իրեն անունով, այնպես էլ
ուրիշ անձնավորությունների անունով: Խնայողական
դրամարկղներն ավանդներ են ընդունում նաև անչա-
փահասների անունով: Վոչ մի սահմանափակում ա-
վանդների չափի մասին չի սահմանված: Միայն խնայ-
ողական դրամարկղը մուծած առաջին մուծումը,
ինչպես և ավանդի մնացորդը պետք է 5 ուրբուլ
պակաս չլինի: Մյգ պատճառով ավանդը ստանալիս,
յեթե ավանդատուն ցանկանում է պահել խնայողա-
կան դրքույկը, նա պետք է իր հաշվում թողնի վոչ
պակաս 5 ուրբլի:

Լրացուցիչ մուծումներ կարելի չե մուծել վոչ
միայն այն խնայողական դրամարկղը, վորը խնայո-
ղական դրքույկ է տվել, այլ և ցանկացած ուրիշ
դրամարկղ:

Ավանդատուն իրավունք ունի ցանկացած ժամա-
նակ իր ավանդն ստանալ մասամբ կամ ամբողջապես
տոկոսների հետ միասին: Ավանդատույի պահանջով
ավանդի տալը խնայողական դրամարկղը կատարում է
անմիջապես: Ավանդի տալը ձգձգող մեղավորները
յենթարկվում են դատական պատասխանատվության:
Ավանդները ստանալու համար վոչ մի վերջնական
ժամկետ գոյություն չունի:

Ավանդի միակ կարգադրողը հանդիսանում է ին-
քը՝ ավանդատուն: Յեթե ավանդը վորևէ մեկի կող-
մից մուծվել է մեկ ուրիշի անունով, այդ դեպքում
ավանդատուն հանդիսանում է վերջինս, և միայն նա
իրավունք ունի ավանդն ստանալու, իսկ ավանդ մու-
ծողն ալլևս չի կարող կարգադրություն անել նրա
վրա: Ավանդների վրա կարգադրություն անելու հա-
տուկ կարգ է սահմանված անչափահասների համար:
Յեթե անչափահասն ինքն է ավանդը մուծել իր անու-
նով, ապա նա, ընդհանուր հիմունքներով, ինքնու-
րույն կարգադրություն է անում այդ ավանդների
վրա:

Իսկ այն ավանդները, վորոնք ուրիշ անձնավո-
րությունների կողմից մուծվել են անչափահասների
անունով, մինչև ավանդատուի 14 տարեկան հասակը
լրանալու մոմենտը տրվում են նրա ծնողներին կամ
խնամակալներին, իսկ 14 տարին լրանալուց հետո և
մինչև ավանդատույի չափահաս դառնալը տրվում են
նրան, սակայն ծնողների կամ խնամակալների համա-
ձայնությամբ, իսկ չափահաս դառնալուց հետո ւ-
վանդատուն դառնում է ավանդի լիակատար կարգա-
դրողը:

Ստորին խնայողական դրամարկղների ավանդա-
տուներին հնարավորություն է տրվում ավանդը ստա-
նալ ինչպես այն դրամարկղից, վորտեղ մուծել է ա-
վանդը, այնպես էլ կենտրոնական կամ շրջանային
խնայողական դրամարկղում, վորին յենթակա չե
տվյալ ստորին դրամարկղը:

Ավանդն ստանալիս բոլոր դեպքերում անհրաժեշտ
է ներկայացնել խնայողական դրքույկը:

Ավանդատուն կարող է իր ավանդի ստանալը
վատահել ուրիշ անձնավորությունների: Նա կարող է
հավատարմագիր տալ կամ մեկ անգամ վորոչ գումար
ստանալու, կամ թե մշտապես դրամ ստանալու հա-
մար, այսինքն հանձնարարել հավատարմատար անձին

3096
40

կամ մի քանի անձնավորութիւնները վորոչ ժամանակա-
կարնթացքում կարգադրութիւն անել ավանդի վրա:
Գործող որեւորով ամեն մի հավատարմաւոր
պետք է վավերացվի նոտարական մարմնի կողմից:
Սակայն խնայողական դրամարկղներէից ավանդը ստա-
նալու հավատարմագրերի համար բացառութիւն է
թույլատրվում նրանք կարելի յէ չհաստատել նոտա-
րական մարմիններում:

Մշտապէս դրամ ստանալու հավատարմագիրը
կարող է ավանդատույի կողմից գրվել կամ խնայողա-
կան դրամարկղում դանդաղ նրա անձնական հաշվում,
կամ ել թղթի առանձին թերթի վրա:

Առաջին դեպքում ավանդատույի ստորագրութիւնը
հավատարմագրի վրա վավերացնում է խնայողական
դրամարկղի վերահսկիչը: Ավանդի վրա կարգադրու-
թիւն անելու հավատարմագիրը, կազմված թղթի ա-
ռանձին թերթի վրա, պետք է վավերացվի ավանդա-
տույի աշխատանքի վայրի կամ բնակութեան վայրի
հիմնարկութեան կամ կազմակերպութեան կողմից:
Այդ նույն հիմնարկութիւնները կամ կազմակերպու-
թիւններն իրավունք ունեն վավերացնել միանվագ
հավատարմագրերը, վորոնք տրված են 500 ռուբլուց
ավելի գումարով ավանդ ստանալու համար: Իսկ իւր-
նայողական գրքուկով 500 ռուբլուց պակաս գումար
ստանալու համար տրված միանվագ հավատարմագիրը
վոչ մի տեղ հարկավոր չի վավերացնել: Այդպիսով
ավանդն ստանալու համար հավատարմագրեր տալու
կարգը վոչ մի բարդ ձեւակառութիւններ չի պահան-
ջում:

Ավանդատուն կարող է իր ավանդը կտակել ում
ցանկանում է: Ավանդը կտակելու համար ևս, ինչպէս
հավատարմագրեր տալու վերաբերյալ սահմանված է
մի շարք արտոնութիւններ, գույքը կտակելու գոր-
ծող կարգի համեմատութեամբ:

Ամենից առաջ ավանդատուներին իրավունք է վե-

րապահվում ավանդը կտակել վոչ միայն իրենց որե-
նական ժառանգներին, այլ և ցանկացած անձնավո-
րութիւններին և կազմակերպութիւններին: Ավանդի
կտակումը ձեւակերպվում է պարզացված կարգով:
Ավանդատուն գրանցում է կտակային կարգադրու-
թիւնը կամ անձնական հաշիւ վրա խնայողական
դրամարկղում, իսկ դրամարկղի վերահսկիչն անմիջա-
պէս տեղն ու տեղը վավերացնում է այն, կամ հենց
խնայողական գրքուկի վրա, կամ ել թղթի առանձին
թերթի վրա: Վերջին դեպքում կտակային կարգա-
դրութիւնը պետք է վավերացվի ավանդատույի
աշխատանքի կամ բնակութեան վայրի հիմնար-
կութեան կամ կազմակերպութեան կողմից (բայց վոչ
տնային վարչութեան, այլ ռայոնական, քաղաքային
կամ դուրսական խորհրդի կողմից): Ավանդատուն ի-
րավունք ունի ցանկացած ժամանակ վերացնել իրեն
կտակային կարգադրութիւնը: Այն ավանդը, վորով
կտակային կարգադրութիւն արված չի յեղել, ավան-
դատույի մահից հետո տրվում է նրա որինական ժա-
ռանգներին:

Գոյութիւն ունեն ավանդների մի քանի տեսակ-
ներ. ամեն մի ավանդատու կարող է ընտրել իրեն
համար առավել հարմար տեսակը:

Այսպէս, բացի անվանական ավանդներից, այ-
սինքն վորոչ անձնավորութեան անունով մուծված,
խնայողական դրամարկղներն ընդունում են ներկա-
յացուցչական ավանդներ: Այդ դեպքում դրամարկղին
չի հետաքրքրում ավանդատույի ազդանունը, անունն
ու հայրանունը, վորովհետեւ խնայողական գրքուկի
վրա ցույց է տրվում «ներկայացուցչական»: Ամեն մի
անձնավորութեան, վորը ներկայացնում է այդպիսի
խնայողական գրքուկի նրան կցվող հատուկ հսկիչ
թերթով, տրվում է ավանդը:

Այդպիսի ճանապարհով կարելի յէ առանց հավա-
տարմագիր կազմելու, ավանդի ստանալը հանձնարարել

ուրիշ անձնավորութեան: Ներկայացուցչական խնայողական գրքույկը կորցնելիս, ավանդի վրա իրավունքը կարելի չէ վերականգնել միայն դատարանի վորոշմամբ, յետք մինչև այդ ավանդը խնայողամարկը կողմից չի տրվի նրան, ու կներկայացնի խնայողական գրքույկը նրան կից հսկիչ թերթով:

Սովորական անվանական ավանդների կողքին գոյութուն ունեն պայմանական ավանդներ: Այդպիսի ավանդ մուծող անձնավորութեանը հիշատակում է պայմանը, ըստ վորի խնայողական գրամարկը պետք է տա ավանդը: Այսպես, որինակ, ավանդը տարու պայման կարելի չէ դնել ավանդատույի կողմից ուսումնական հաստատութեան ավարտելը, նրա վորոշ տարիքի հասնելը և այլն:

Ավանդատույի և ավանդը մուծող անձնավորութեան համաձայնութեամբ պայմանը կարելի չէ վերացնել:

Դրամը խնայողական գրամարկը կարելի չէ մուծել և ընթացիք հաշվով: Ընթացիք հաշվով տարբերվում է գլխավորապես նրանով, վոր ավանդատույին խնայողական գրքույկի փոխարեն տրվում է հաշվարկային և չեկային գրքույկներ: Հաշվեգրքույկում խնայողական գրամարկը գրանցում է միայն մուծումները: Դրամի տարբերակում է ավանդատույի կողմից լրացված և ստորագրված չեկերով: Յետք չեկը ներկայացուցչական է, այդ դեպքում խնայողական գրամարկը գրամն ընթացիք հաշվով տարիս է չեկը ներկայացնող ամեն մի անձնավորութեան: Ընթացիք հաշվի հարմարութեանը կայանում է նրանում, վոր գրամի ստացումը հանձնարարելով ուրիշ անձնավորութեան, բավական է միայն նրան տալ լրացված և ստորագրված չեկ: Իսկ սովորական ավանդով ավանդատուն այդ դեպքում պետք է հավատարմագիր կազմի և նրա հետ միասին հավատարմա-

տարի անձին տա իր խնայողական գրքույկը, առանց վորի դրամը չի կարող տրվել:

Խնայողական գրամարկըն ավանդատույի հայտարարութեամբ փոխադրում է նրա ավանդը ուրիշ գրամարկ: Ավանդները կարող են փոխադրվել հետագա պահպանման համար խնայողական գրամարկը կամ կանխիկ դրամով վճարելու համար:

Ավանդատուն կարող է ավանդը ուրիշ խնայողական գրամարկի փոխադրել վոչ միայն իրեն անունով, այլ և ուրիշ անձնավորութեաններին անունով: Բացի այդ, խնայողական գրամարկըներն ընդունում են փոխադրելու համար ուրիշ գրամարկըներ կանխիկ դրամ, սակայն այն պայմանով միայն, յետք նրանք փոխադրվում են ավանդում հաշվեգրքույկ համար: Այսպիսով, փոխադրումներով կարելի չէ ոգտվել ինչպես ավանդատույի մեկ ուրիշ վայր սեղափոխվելիս, այնպես և գրամական հաշվարկումներ անելու համար այն անձնավորութեանների հետ, վորոնք ապրում են ուրիշ սեղերում: Ավանդը փոխադրելու մասին հայտարարութեանը կարելի չէ տալ վոչ միայն այն խնայողական գրամարկին, վորը տվել է խնայողական գրքույկը, այլ և ցանկացած ուրիշ խնայողական գրամարկին: Ավանդի փոխադրման համար խնայողական գրամարկըները վճար են դանձում այն նույն չափով, ինչպես գրամը փոստով փոխադրելիս: Փոխադրութեան ճանապարհին յեղած ժամանակամիջոցին ավանդատույի ավանդի վրա բարդվում են նրա տոկոսները:

Խնայողական գրամարկըների ավանդատույներն ողտվում են դարձյալ մեկ առավելութեանով. նրանց հնարավորութեան է տրված բնակարանի և կոմունալ սպասարկումների համար (եղբարականութեան, դադ, հեռախոս և այլն) վճարումներ կատարել անկանխիկ հաշվարկումների միջոցով: Հաշվարկումների այդպիսի կարգն ազատում է համապատասխան հիմնարկու-

Թյուններին անձնացես ներկայանալուց հասանելի գումարները վճարելու համար: Իրա փոխարեն ավանդատուն, վճարման մասին ծանուցումը ստանալով, ուղարկում է այն փոստով (առանց մարկաներ փակցնելու) իրեն խնայողական դրամարկղին, նախապես լրացնելով ծանուցման մյուս յերեսին տպագրված հրամանը խնայողական դրամարկղին վճարման գումարը ավանդից դուրս գրելու մասին: Ծանուցումը ստանալիս խնայողական դրամարկղը կատարում է ավանդատույի հրամանը: Դուրս գրելով վճարման գումարը, նա դրամը փոխանցում է ըստ պատկանելույն և ավանդատույին և ուղարկում անդորրադրերը: Այդպիսով, առանց վորևե նեղության ավանդատուն կարող է բնակարանի կամ կոմունալ սպասարկումների համար դրամը վճարել:

Անկանխիկ հաշվարկումներով ավանդատուների հանձնարարությունները խնայողական դրամարկղների կողմից ձբի յեն կատարվում:

Ամեն մի քաղաքացի, անկախ նրանից, ավանդատու յե հանդիսանում թե վոչ, կարող է դրամը մուծել խնայողական դրամարկղը և ստանալ ակկրեդիտիվ: Ակկրեդիտիվ ունենալով, դրամը կարելի յե ստանալ ՍՍՀՄ ամեն մի խնայողական դրամարկղից (քացի գործակալություններից): Ահա թե ինչու գործուղում, կուրորտ, եքսկուրսիա և այլն գնալիս հարմար է կանխիկ դրամի փոխարեն հետը վերցնել ակկրեդիտիվ:

Ոչոք աշխատանք են կատարում խնայողական դրամարկղները խորհրդային պետական փոխառությունների պարտատոմս պահողների սպասարկման գործում: Նրանք քաղաքացիներից պարտատոմսեր են ի պահ ընդունում: Ի պահ ընդունած պարտատոմսերը խնայողական դրամարկղները ստուգում են շահումների աղյուսակներով և ընկած շահումների մասին

հայտնում են պարտատոմսատերերին: Պարտատոմս պահողը կարող է այդպիսիք պահել նաև իրեն մոտ և հանձնարարել խնայողական դրամարկղին ստուգելու պարտատոմսերի համարները շահումների աղյուսակներով: Իրա համար անհրաժեշտ է խնայողական դրամարկղում ձեռք բերել շահումները ստուգող բյուրոյի քարտեր (քարտերի արժեքն է 5 կոպ.), ամեն մի քարտում ցույց տալ պարտատոմսի համարն ու իրեն հասցեն և հանձնել քարտերը ցանկացած խնայողական դրամարկղին: Ընկած շահումների մասին կհայտնվի պարտատոմս պահողին:

Մնայողական դրամարկղները վճարում են շահումները, կուպոններն ու մարման խաղարկություններով դուրս յեկած պարտատոմսերը, նաև գնում և վաճառում են 1938 թ. պետական ներքին շահող փոխառության պարտատոմսերը:

* * *

Իրենց դրամները խնայողական դրամարկղներում պահելով, աշխատավորները լրացուցիչ միջոցներ են տալիս պետությանը՝ սոցիալիստական շինարարությունը Ֆինանսավորելու համար: Ներգրաված միջոցները պետությունն ոգտագործում է հոգուտ աշխատավորության շահերի: Իրանում է արտահայտվում պետության և ժողովրդի շահերի միասնությունը, վորն իր նմանը չունի պատմության մեջ և վորը խորհրդային խնայողական դրամարկղների հետագա զարգացման գրավականն է հանդիսանում:

« Ազգային գրադարան

NL0197752

Պատ. խմբագիր՝ Ա. ԿԱՍՊՐՅԱՆ
 Թարգմանիչ Մ. Հարությունյան
 Տեխ. խմբագիր և սրբագրիչ Վ. Խաչատրյան

Գլխավոր լրագր Ա.—2458, պատվեր 451, տիրաժ 5000

Հայկական ԽՍՀ ԺԿՆ-ին կից Թերթերի և ամսագրերի
 տպարան, Յերևան